

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права
та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «**Моделювання розвитку економіки туристично-активних
регіонів України**»

Виконавець:
студент ФЕУП
Албул Дмитро Ігорович

_____
/підпис/

Науковий керівник:
д.е.н., професор
Балджи Марина Дмитрівна

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Моделювання економічних процесів необхідне для однозначного формулювання та вирішення проблеми, що потребує рішення, що важливо для суспільства. В економічній сфері ця обставина є найбільш важливим аспектом діяльності будь-якого фахівця, для якого моделювання є найважливішим інструментом, що дозволяє приймати адекватні рішення. Визначення сутності моделей та процесу моделювання дає підстави говорити про те, що мистецтво побудови економіко-математичної моделі полягає в тому, щоб узгоджувати якомога більшу лаконічність у її економіко-математичному описі з достатньою точністю модельованого відтворення тих сторін аналізованої економічної реальності, які, власне, і цікавлять дослідника згідно із цілями та гіпотезами. Для туристично-активних регіонів моделювання економічних процесів дозволяє, на основі надійних та достовірних джерел інформації, змістовно обґрунтувати перспективи їх розвитку та відтворити можливу картину майбутнього.

Мета дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати та з'ясувати основні риси розвитку економіки в туристично-активних регіонах України і за допомогою моделювання окреслити її перспективи.

Завдання дослідження:

- визначити сутність і основні напрямки моделювання економіки;
- визначити особливості моделювання розвитку економіки на регіональному рівні;
- проаналізувати тенденції розвитку туристично-активних регіонів України;
- розробити класифікацію туристично-активних регіонів України;
- здійснити аналіз туристичного ринку в Україні;
- дослідити стан та тенденції розвитку туристично-активних регіонів України;
- визначити особливості реалізації підходів моделювання розвитку економіки для туристично-активних регіонів;
- розробити модель розвитку туристично-активних регіонів;
- обґрунтувати перспективи розвитку економіки в туристично-активних регіонах України.

Об'єкт дослідження: розвиток економіки в туристично-активних регіонах України.

Предмет дослідження: моделювання розвитку економіки в туристично-активних регіонах.

Методи дослідження: аналіз та синтез – для обґрунтування розвитку економіки; статистичні методи – для аналізу тенденцій розвитку туристично-активних регіонів, оцінки потенціалу туристично-активних регіонів, побудови класифікації туристично-активних регіонів; економіко-математичні методи – для розробки моделі розвитку туристично-активних регіонів; економічного маркетингу – для обґрунтування перспектив розвитку економіки в туристично-активних регіонах України.

Інформаційна база дослідження: наукова, довідкова та реферативна література з теми дослідження, статистичні матеріали щодо потенціалу

туристичних регіонів; законодавчо-нормативна документація, закордонні публікації та ін.

Структура та обсяг роботи: кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 7-ми додатків. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок. Основний зміст викладено на 72 сторінках. Робота містить 6 таблиць, 14 рисунків.

Публікації: За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: Тенденції розвитку туризму в регіонах України // Науковий збірник ФЕУП ОНЕУ, Одеса, 2019 рік.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні положення моделювання економіки»* розглянуто сутність моделювання, напрямки моделювання економіки, особливості моделювання економіки на регіональному рівні.

У другому розділі *«Аналіз основних тенденцій розвитку туристично-активних регіонів України та дослідження зарубіжного досвіду»* проаналізовано особливості економіки в туристичних регіонах, проведено аналіз туристичного ринку в Україні; досліджено стан та тенденції розвитку туристично-активних регіонів України.

У третьому розділі *«Шляхи обґрунтування перспектив розвитку економіки в туристично-активних регіонах України»* запропоновано здійснення моделювання розвитку економіки в туристично-активних регіонах; обґрунтовано перспективи розвитку економіки в туристично-активних регіонах України; розроблено прогноз розвитку економіки в туристично-активних регіонах; доведено ефективність створення туристичного кластеру.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки проведеному дослідженню, можна зробити наступні висновки.

1. На основі дослідження теоретичних положень вдосконалення моделювання економіки, простежено етапи формування даного методу; досліджено сутність і основні напрямки моделювання економіки; розглянуті види моделей за призначенням.

2. Обґрунтовано підбір напрямків моделювання, які доречні при дослідженні розвитку економіки:

- модель Солоу – одно секторна модель економічного розвитку, в якій економічна система розглядається як єдине ціле, виробляючи лише один узагальнений продукт, котрий може і споживатись, і інвестуватись;

- модель Самуельсона-Хікса – типова кейнсіанська динамічна модель, де всі змінні розглядаються в часі. Це проста модель, що включає в себе тільки ринок благ, на якому представлені два економічних суб'єкта: домогосподарства і підприємств;

- модель Неймана призначена для знаходження максимально можливого темпу зростання економічної системи, а також пропорцій і цін, що відповідають цьому темпу. Ця модель доречна при врахуванні властиві імовірності інтенсивностей і цін, що дає можливість описати оптимальну траєкторію зростання і відповідну їй оптимальну траєкторію цін;

- моделювання за допомогою методу Монте-Карло включає загальну назву групи чисельних методів, заснованих на отриманні великого числа реалізацій випадкового процесу. Моделювання за методом Монте-Карло дозволяє розглянути всі можливі наслідки при прийнятті рішень і оцінити вплив ризику, що забезпечує більш високу ефективність прийняття рішень в умовах невизначеності;

- моделювання сталого розвитку передбачає синтез різнорідних соціальних, економічних, науково-технічних та екологічних факторів й визначення інтегрованого еколого-економічного показника.

В результаті опрацювання теоретичного матеріалу дозволило обрати модель розрахунку інтегрованого еколого-економічного показника, що дає право її застосування для туристично-активних регіонів.

3. Доведено, що використання запропонованого методичного підходу до моделювання дозволяє перейти при перспективному плануванні і стратегічному управлінні розвитком регіону на якісно новий щабель, забезпечуючи підготовку ефективних макроекономічних і регіональних прогнозів розвитку та раціональне проектування регіональних бюджетів. Для подальших досліджень акцент зроблено на використанні поняття «туристично-активний регіон», тобто такий, що включає не тільки географічні чи соціально-економічні аспекти, а й підкреслює його значимість в розвитку економіки країни.

4. Проаналізовано динаміку розвитку ринку туристичних послуг України й доведено, що туризм – сфера, яка приносить не лише доходи, але й має великий потенціал для розвитку. Для виявлення туристично-активних регіонів в Україні

проведено аналіз туристичної діяльності. За даними Всесвітньої туристичної організації UNWTO, частка України в туристичних потоках Європи становить близько 4% та близько 1% – в загальноєвропейських надходженнях від туристичної діяльності. З 2011 по 2018 роки, динаміка кількості іноземних громадян, які відвідали Україну та зміна чисельності громадян України, що виїжджали за кордон мали схожі тенденції. Обидва потоки досягли піку у 2013 році, так само як і у 2014 році відбувся спад за вказаними категоріями. Однак 2014 рік сильно змінив вподобання іноземних туристів, скоротивши потік іноземних громадян удвічі. Це пояснюється подіями, які були надзвичайно складними для України саме у 2014 році. Починаючи з 2015 року кількість бажаючих відвідати Україну відображає позитивні зрушення, збільшуючи потік іноземних туристів в середньому на 10% щороку. Протягом 2018 року в Україну приїжджали 14,2 млн іноземних туристів, а за цей період туроператори і турагентства надали послуги понад 4 млн 557 тисячам осіб, тобто майже в два рази більше, ніж у попередньому році. Мережа суб'єктів туристичної діяльності України – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – у 2017 році становила 3469 одиниць, що на 40 одиниці менше, ніж у 2016 році. У структурі мережі за типами суб'єктів туристичної діяльності найбільш численною категорією є туристичні агенти, частка яких перевищує 80% від загальної кількості суб'єктів. Згідно з Ліцензійним реєстром суб'єктів туроператорської діяльності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, станом на 01.01.2019 р. видано 2737 ліцензій підприємствам, що здійснюють туристичну діяльність.

5. Визначено, що кількість функціонування суб'єктів туристичної діяльності за регіонами України характеризується нерівномірним розподілом. До провідних регіонів країни належать: м. Київ, Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська, Запорізька, Київська та Івано-Франківська області. Найбільше зростання суми сплати податків суб'єктами підприємницької діяльності туристичної сфери у 2018 році у порівнянні з 2017 роком відбулось: у Закарпатській (на 33,2%), Львівській (на 27,4%), Полтавській (на 26,0%), м. Київ (на 24,5%), Волинській (на 24,4%), та Кіровоградській (на 23,7%) областях.

Провідні області України за найбільшими обсягами надходжень від сплати податків суб'єктами туристичної діяльності у 2018 році: м. Київ – 1 363,8 млн грн (32,3 % від загальної суми); Львівська – 447,4 млн грн (10,6 %); Одеська – 287,6 млн грн (6,8 %); Дніпропетровська – 235,2 млн грн (5,6 %); Харківська – 195,4 млн гривень (4,6 %).

Одеська область, завдяки наявним ресурсам, відноситься до туристично-активних регіонів. Туристичні фірми мають високий темп розвитку. За станом на 01.01.2017 р. в Одесі діє 126 ліцензованих організацій, що займаються туристичною діяльністю, більшість з яких орієнтовані на виїзний туризм.

6. Моделювання розвитку економіки в туристично-активних регіонах базувалось на врахуванні задачі конкурентних переваг розвитку підприємництва.

У моделі, по-перше, розглядається стратегічна поведінка на олігополістичному ринку і асоційовані в функції ринкового попиту ціни на ринках попиту; по-друге передбачається, що виробничі потужності фіксовані і надаються апріорі; по-третє – базується на комплексному використанні

ресурсного потенціалу, що дозволяє в повній мірі використовувати існуючі можливості в регіоні. Крім того, дана модель істотно розширює розроблену модель ланцюгів конкурентних переваг, яка зумовлює їхнє створення на перетині використання зовнішніх можливостей та внутрішніх унікальних властивостей фірми, виражених відповідно через галузеві фактори успіху та ключові здібності організації.

7. На основі аналізу існуючих туристичних фірм на ринку м. Одеси і області, проведено їх групування за ступенем масштабності обслуговування, часом роботи на ринку послуг, кількістю та якістю послуг, ціновим сегментом, відповідно до чого обрано три групи – I, II, III. Для цих конкуруючих груп здійснена апробація запропонованої моделі. Розглянута модель проектування ланцюгів конкурентних переваг орієнтує розвиток підприємництва в туристичній сфері за умови використання наявного ресурсного потенціалу.

8. Побудовано прогноз доходів від надання туристичних послуг як одного із індикаторів розвитку ринку туристичних послуг. На основі відкритої інформації та за допомогою спеціального забезпечення у MS Excel прогнозовано сценарії розвитку туризму в Україні за трьома варіантами: песимістичним, реалістичним та оптимістичним.

Отже, отримані в ході дослідження прогнозні дані свідчать, що 2018 рік при будь-якому зі сценаріїв розвитку покаже зростання доходів від надання туристичних послуг у порівнянні з 2017 роком. Внесена інформація є актуальною та достовірною на даний момент, похибка достовірності прогнозованих даних при розрахунку моделі склала 5%. У той же час, розвиток туризму в найближчі два роки буде залежати більше від факторів зовнішнього середовища, яке хоча й впливає опосередковано, однак його вплив є надзвичайно великим. Яким сценарієм буде розвиватися ринок туристичних послуг залежатиме і від того, наскільки ефективно кожен суб'єкт буде здійснювати свою діяльність.

Побудовано прогноз кількості рекреантів за трьома групами рекреаційних підприємств Одеської області на початок 2019 р., для якого проведена агрегація рядів даних по окремих закладах по кількості рекреантів.

9. Запропонована схема рекреаційного кластеру. Провідною дією якої виступає виявлення профільної компанії – виробника туристичних або лікувально-оздоровчих послуг, а центром діяльності буде саме рекреаційна зона, тобто туристично-оздоровчі комплекси, які розташовані на території попередньо виділених рекреаційних зон. Для території Одеського туристично-активного регіону запропоновані чотири групи кластерів, що дозволяють зорієнтувати особливості ведення господарської діяльності в сфері туризму.

Ефективний розвиток рекреаційно-туристичної сфери можливий лише шляхом раціонального поєднання державного та регіонального управління, адже регіональна влада є носієм державництва: здійснюючи єдину національну рекреаційно-туристичну політику, регіони адаптують її до своїх особливостей – природних, соціальних, економічних, а забезпечуючи інтереси комплексного розвитку власне регіональної туристичної системи, гармонійно ув'язують її структуру з загальнонаціональною туристичною політикою.

АНОТАЦІЯ

Албул Д. І., «Моделювання розвитку економіки туристично-активних регіонів України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою «Економіка, планування та управління бізнесом», Одеський національний економічний університет. – м. Одеса, 2019 рік

У роботі розглядаються теоретичні аспекти моделювання економіки на регіональному рівні. Проаналізовано основні тенденції розвитку туристично-активних регіонів України та туристичного ринку в Україні.

Запропоновано шляхи обґрунтування перспектив розвитку економіки в туристично-активних регіонах України на основі моделювання економіки.

Ключові слова: моделювання, економіка, туристично-активні регіони, модель, туристичний ринок, туристичний кластер.

ANNOTATION

Albul D., “Modeling of development of economy of tourist-active regions of Ukraine”.

Thesis for Master degree in specialty 076 “Entrepreneurship, trade and exchange activities” under the program “Economics, business planning and management”, Odessa National Economic University. – Odessa, 2019

Diploma thesis deals with theoretical aspects of modeling the economy at the regional level. The ways of substantiation of prospects of economic development in tourist-active regions of Ukraine on the basis of modeling of economy are offered.

Keywords: modeling, economy, tourist-active regions, model, tourist market, tourist cluster.